MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

Seduta tat-12 ta' Ottubru, 2012

Rikors Numru. 10/2012

William Vella f'ismu proprju u ghan-nom u in rapprezentanza tas-socjeta' Transpak Overseas Removals Limited (C 3339), Maria Lourdes Vella f'isimha u f'isem bintha Catherine Vella mart Andrea Nanni, Maria Carmela sive Marlene armla ta' Maurice Degiorgio, Mary Rose mart Geoffrey Mallia u Joan mart Peter Wirth

vs

Kummissarju tal-Artijiet u l-Avukat Generali

Il-Qorti;

Rat ir-rikors li r-rikorrenti pprezentaw fl-1 ta' Frar 2012, li jaqra hekk:

Illi l-esponenti proprio, flimkien mar-rikorrenti l-ohra individwali huma l-proprjetarji ta’ mahzen bin-numru 326 u 328, Triq Zabbar, Fgura, liema mahzen ikompli sejjer fuq wara sa Sqaq Rjallu, il-Fgura.

Peress illi dan il-fond ilu mibni mis-sena 1956 u jintuza bhala mahzen kummercjali u fil-prezent qed jintuza mill-kumpanija rikorrenti bhala mahzen ghan-negozju taghha, liema mahzen jintuza kontinwament is-sena shiha.

Peress illi snin ilu, is-socjeta’ rikorrenti giet avvicinata minn xi individwi biex icedu parti minn wara ta’ l-imsemmi mahzen halli huma jkollhom access ahjar ghall-proprjeta’ taghhom li qeghda aktar ‘il gewwa go l-isqaq Rjallu, izda l-esponenti ma accettawx li jcedu din il-parti tal-mahzen stante li dan il-mahzen qed jintuza u l-esponenti ma ridux jitilfu din il-proprjeta’.

Peress illi s-socjeta’ rikorrenti giet mgharrfa illi permezz ta’ avviz tal-Gazzetta tal-Gvern numru 30 tas-sena 2012 ippubblikata fil-11 ta’ Jannar 2012, il-President tar-Repubblika li tinsab il-Fgura□ddikjara illi jrid jakkwista porzjoni art ta’ kejl ta’ 39m u fil-fatt jidher illi l-parti ta’ l-art li hija milquta bl-imsemmi avviz huwa proprju parti sostanzjali mill-kantuniera ta’ wara ta’ l-imsemmi mahzen.

Illi ghalkemm fl-avviz li deher fil-Gazzetta tal-Gvern hemm dikjarat illi l-awtorita’ kompetenti trid takkwista din il-proprjeta’ ghal skop pubbliku, fir-realta’, kif gie indikat ukoll fil-pjanta annessa ma’ l-ittra msemmija PD2011_595 (li ukoll hemm referenza ghaliha fl-avviz fil-Gazzetta tal-Gvern), din l-art qeghda tigi akkwistata ghall-beneficcju ta’ terza persuna u hemm imnizzel senjatament “*expropriation at the expense of a third party*”.

Illi jirrizulta ukoll illi aktar ‘il gewwa f’dan l-isqaq hemm proprjeta’ ohra ta’ terzi, liema terzi zviluppaw il-proprjeta’ kollha taghhom u ma jidhirx illi ser issir esproprjazzjoni fil-konfront taghhom u ghalhekk qed issir diskriminazzjoni fil-konfront ta’ l-esponenti.

Illi b'rizultat ta' tali agir ta' l-intimati qeghdin jigu lezi d-drittijiet fundamentali kif sanciti fl-Artikolu 1 Protokol 1 u fl-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet Fundamentali.

Talbu r-rikorrenti jghidu ghalfejn din l-Onorabbli Qorti joghgobha:

Thassar u/jew tigi annullata d-Dikjarazzjoni Presidenzjali fuq imsemmija sakemm tolqot il-proprjeta' mertu tal-kawza;

Taghti kull ordni u rimedju provizorju *pendente lite* u anke kull ordni u/jew rimedju xieraq u opportun sabiex jigu kawtelati d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti pendenti l-kawza;

Tikkundanna lill-intimati sabiex ihallsu kumpens xieraq u adegwat sabiex jaghmlu tajjeb ghal-lezjoni sofferta mill-esponenti komprizi kemm danni morali kif ukoll danni materjali.

Bl-ispejjez kontra l-intimati li minn issa huma ngunti ghas-subizzjoni.

Rat ir-risposta ta' l-intimati, li in forza taghha eccepew illi:

Preliminarjament, l-Avukat Generali m'huwiex il-legittimu kontradittur u dan a tenur ta' l-artikolu 181B tal-Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta u ghaldaqstant ghandu jigi liberat mill-osservanza tal-gudizzju;

Dejjem in linea preliminari, in kwantu din l-esproprjazzjoni saret sabiex titwessa' t-triq skedata '*Sqaq Rjallu, Fgura*', ghandha tigi kjamata in kawza t-Transport Malta li ghamlet it-talba lill-Kummissarju ta' l-Artijiet sabiex isir dan l-esproprju u ghandhom ukoll jigu kjamati in kawza Mario u Katya konjugi Bonello (ID 89274M u ID 19673G rispettivament) u Anthony u Doris konjugi Bonello (ID 388149M u ID 599850M rispettivament) li permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Diana Charles tat-tnax (12) ta' Ottubru tas-sena elfejn u hdax (2011) obbligaw ruhhom

ihallsu l-ispejjez kollha marbuta ma' l-istess esproprjazzjoni;

Minghajr pregudizzju u ukoll in linea preliminari, hija l-umli fehma ta' l-esponenti li din l-Onorabbli Qorti ghandha tirrifjuta li tezercita s-setghat taghha skont il-proviso ta' l-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-proviso ta' l-artikolu 4(2) tal-Kap. 319 in kwantu mir-rikors promotur ma jirrizultax li r-rikorrenti ezawrixxew ir-rimedji ordinarji li kienu disponibbli favur taghhom qabel ma ntavolaw il-proceduri odjerni;

Mir-rikors in risposta jidher illi l-lanjanza kostituzzjonali hija msejsa fuq kontestazzjoni ta' l-iskop pubbliku li ghaliha giet esproprjata l-art. L-Artikolu 6 ta' l-Ordinanza dwar l-Akkwist ta' Artijiet ghal Skopijiet Pubblici (Kapitolu 88 tal-Ligijiet ta' Malta) jipprovdi rimedju ordinarju sabiex tigi attakkata d-dikjarazzjoni. Minflok ma uzaw il-procedura appozita, ir-rikorrenti ghazlu li jadixxu lil dina l-Onorabbli Qorti direttament u hallew it-terminu prevvist mil-ligi ordinarja jghaddi inutilment;

Inoltre, in kwantu, ir-rikorrenti qeghdin jitolbu illi '*pendente lite din l-Onorabbli Qorti taghti rimedju kawtelatorju billi tordna lill-intimat milli direttament jew indirettament jidhol u jiehu pussess tal-proprjeta' de quo jew milli b'xi mod ifixkel lir-rikorrenti fit-tgawdija pacifika tal-proprjeta' 326-328, Zabbar Road, Fgura*' huma qeghdin jabbuzaw mill-procedura straordinarja kostituzzjonali meta effettivament ir-rikorrenti jistghu jottjenu dak li qed jitolbu permezz tal-procedura ordinarja u cioe' billi jitolbu l-hrug ta' mandat ta' inibizzjoni. Li qeghdin jippruvaw jaghmlu r-rikorrenti permezz tar-rikors in risposta huwa li jottjenu l-istess rizultat u jitwaqqfu l-proceduri ta' l-esproprjazzjoni minghajr in-necessita' li jaghmlu rikors ghall-hrug ta' mandat ta' inibizzjoni fejn ir-rikorrenti jkollhom jippruvaw id-dritt vantat minnhom fuq bazi ta' *prima facie*;

Fil-mertu u minghajr pregudizzju ghas-suespost, il-pretensjonijiet tar-rikorrenti huma kollha infondati fil-fatt u fid-dritt ghar-ragunijiet segwenti li qed jigu elenkati minghajr pregudizzju ghal xulxin:

Illi ma hemm l-ebda ksur ta’ l-Artikolu 1 tal-Protokoll 1 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem kif qed jallegaw ir-rikorrenti in kwantu l-art in kwistjoni, li hija art progettata bhala triq skont l-iskema ta’ l-Ippjanar, giet esproprjata fl-interess pubbliku u skont id-dispozizzjonijiet tal-ligijiet applikabbli;

Illi lanqas ma hemm xi ksur ta’ l-artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem kif qed jallegaw ir-rikorrenti. Il-proprjeta’ in kwistjoni giet esproprjata sabiex titwessa triq skedata u cioe’ ‘*Sqaq Rjallu, Fgura*’ Il-fatt li f’dan l-istadju saret l-esproprjazzjoni indikata fil-Gazzetta tal-Gvern numru 30 tas-sena 2012 ippubblikata fil-11 ta’ Jannar 2012 u ma saritx ukoll l-esproprjazzjoni tal-proprjeta’ ta’ terzi ma jfissirx li saret xi diskriminazzjoni fil-konfront tar-rikorrenti kif qed jigi allegat fir-rikors promotur. Ifisser biss illi f’dan l-istadju tax-xogholijiet, kienet mehtiega l-esproprjazzjoni ta’ dik il-proprjeta’ indikata bil-kulur ahmar fuq il-pjanta bil-kulur P.D. Nru. 2011_595.

Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Ghaldaqstant, l-esponent jitlob bir-rispett lil din l-Onorabbli Qorti joghgobha tichad it-talbiet kollha tar-rikorrenti, bl-ispejjez kontra taghhom.

Rat li din il-Qorti, f’verbal registrat fl-udjenza tat-22 ta’ Gunju 2012, halliet din il-kawza ghas-sentenza fuq it-talba ta’ l-intimati (li tinsab fil-paragrafu 3 tar-risposta) biex din il-Qorti tiddeklina milli tezercita is-setghat kostituzzjonali u konvenzjonali taghha peress illi r-rikorrenti kellhom rimedju ordinarju alternattiv disponibbli;

Semghet il-provi li ressqu l-partijiet marbuta ma’ din l-eccezzjoni preliminari;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esebiti;

Rat in-Noti ta’ l-Osservazzjonijiet tal-partijiet;

Ikkunsidrat;

Illi f'din il-kawza, ir-rikorrenti qed jilmentaw mill-fatt li l-esproprju li sehh b'avviz ippubblikat fil-Gazzetta tal-Gvern tal-11 ta' Jannar 2012, u li bis-sahha taghha ittiehdet parti mill-mahzen kummercjali li ghandhom gewwa l-Fgura, ma sarx "ghal skop pubbliku", izda fl-interess ta' terzi. L-intimati, in linea preliminari, eccepew illi l-istess rikorrenti kellhom rimedju ordinarju disponibbli ghalihom, u talbu lil din il-Qorti tiddeklina milli tezercita s-setghat lilha moghtija skont il-proviso ta' l-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-proviso ta' l-artikolu 4(2) tal-Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta. Ghal dan il-ghan, l-intimati ghamlu referenza ghall-artikolu 6(2) ta' l-Ordinanza dwar l-akkwist ta' Artijiet ghal Skopijiet Pubblici (Kap. 88 tal-Ligijiet ta' Malta) li jipprovdi kif gej:

"*(2) Kull persuna li ghandha interess fl-art li dwarha tkun saret dikjarazzjoni mill-President kif imsemmi fis-subartikolu (1), tista' tikkontesta l-iskopijiet pubblici ta' dik id-dikjarazzjoni quddiem il-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet permezz ta' rikors opprezentat fir-registru ta' l-imsemmi Bord fi zmien wiehed u ghoxrin gurnata mill-pubblikazzjoni ta' dik id-dikjarazzjoni u d-dispozizzjonijiet tal-Kodici ta' Organizazzjoni u Procedura Civili li japplikaw ghas-smiegh tal-kawzi quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Civili, inkluzi d-dispozizzjonijiet li jirrigwardaw appelli minn dawk id-decizjonijiet, ghandhom japplikaw mutatis mutandis ghad-decizjoni dwar l-imsemmi rikors:*

Izda l-prezentata ta' rikors skont dan is-subartikolu m'ghandhiex tfixkel l-issoktar tal-proceduri ta' esproprjazzjoni jew l-ghemil ta' kull haga li tista' ssir fuq dik l-art skont din l-Ordinanza, f'dak iz-zmien meta r-rikors ikun ghad irid jigi deciz, bla hsara ghad-dritt tar-rikorrent li jinghata kumpens f'kaz illi d-dikjarazzjoni tal-President tinstab li tkun minghajr skop pubbliku."

Id-dikjarazzjoni relattiva f'dan il-kaz, giet ippubblikata fil-11 ta' Jannar 2012, u r-rikorrenti gew avzati b'dan b'ittra tad-19 ta' Jannar 2012. Ma jidhirx li ttiehdet il-procedura kontemplata f'dan l-artikolu.

Kif osservat il-Qorti Kostituzzjonali fil-kawza "Spiteri v. Direttur tar-Registru Pubbliku", deciza fis-27 ta' April 2012:

"*10. Il-principji applikabbli meta l-Qorti tigi biex tiddeciedi jekk ir-rikorrenti ghandhomx jew kellhomx ghad-dispozizzjoni taghhom rimedju ordinarju alternattiv u effettiv gew delineati minn din il-Qorti f'diversi sentenzi taghha u li anke l-Ewwel Qorti ghamlet referenza ghalihom. Dan l-insenjament gie migbur b'mod komprensiv fis-sentenza ta' din il-Qorti diversament preseduta tas-16 ta' Jannar 2006 fl-ismijiet* ***Olena Tetyak v. Direttur tac-Cittadinanza u Expatriate Affairs****.*

11. Fost ohrajn insibu dawn:

L-ezistenza tar-rimedju l-iehor ghandha tirrizulta bhala stat ta' fatt attwali u objettiv;

Ir-rimedju jrid ikun accessibbli, xieraq, effettiv u adegwat biex jindirizza l-ksur lamentat;

Biex ir-rimedju jitqies effettiv m'hemmx ghalfejn li jintwera li r-rimedju se jaghti lir-rikorrent success garantit, imma jkun bizzejjed li jkun wiehed li jista' jigi segwit b'mod prattiku, effettiv u effikaci;

Id-diskrezzjoni li ghandha l-Qorti f'dan ir-rigward trid titwettaq b'mod korrett u fl-ahjar interess tal-amministrazzjoni tal-gustizzja sabiex min-naha wahda, il-Qrati ta' indoli kostituzzjonali ma jkunux rinfaccjati b'kawzi li messhom jew setghu tressqu quddiem Qrati ohrajn kompetenti jew li dwarhom messhom jew setghu jfittxu rimedji ohrajn effettivi, u min-naha l-ohra sabiex persuna ma tkunx imcahhda mir-rimedji li ghandha jedd tfittex taht il-Kostituzzjoni jew taht il-Konvenzjoni;

In-nuqqas wahdu ta' tehid ta' mezzi ordinarji mir-rikorrent mhuwiex raguni bizzejjed biex Qorti ta' xejra kostituzzjonali tiddeciedi li ma tuzax is-setghat taghha li tisma' l-ilment, jekk jintwera li l-imsemmija mezzi ma kinux tajbin biex jaghtu rimedju shih lir-rikorrent;

Izda meta jidher car li jezistu mezzi ordinarji disponibbli biex jikseb rimedju ghall-ilment tieghu, ir-rikorrent ghandu jirrikorri ghal dawk il-mezzi, qabel ma jirrikorri ghar-rimedju kostituzzjonali."

Fil-fehma ta' din il-Qorti, ir-rimedju li taghti l-ligi bl-artikolu 6(2) tal-Kap. 88 imsemmi hu rimedju effettiv ghal-lanjanzi tar-rikorrenti. Dawn qed jilmentaw mill-fatt illi l-esproprjazzjoni in kwistjoni saret fl-interessi ta' terzi u mhux fl-interess generali tal-pubbliku u saret ukoll b'mod diskriminatorju, kwistjonijiet li jidhlu biex jigu kkunsidrati fil-kuntest ta' l-artikolu msemmi.

Kif qalet din il-Qorti fil-kawza "<u>Buxom Poultry Ltd. v. Kummissarju tal-Artijiet et</u>", deciza fil-15 ta' Dicembru 2010 (sentenza li giet konfermata mill-Qorti Kostituzzjonali fil-25 ta' Novembru 2011), fil-kuntest ta' l-artikolu 21(2A) ta' l-Att dwar it-Tigdid ta' Kiri ta' Raba' (Kap. 199 tal-Ligijiet ta' Malta), liema artikolu hu simili ghall-artikolu 6(2) tal-Kap. 88, invokat f'dan il-kaz,

"*Din il-Qorti tispjega li kien hemm zmien fil-passat fejn il-qrati ma kinux jindahlu fl-istqarrija tal-Gvern li hu kien qed jagixxi fl-interess pubbliku ghax kienet meqjusa bhala materja li tidhol fil-funzjoni tal-Gvern iure imperii. Eventwalment, meta l-kuncett tad-drittijet fundamentali beda jigi apprezzat aktar, il-Qrati taghna, fil-kompetenza taghhom Kostituzzjonali, bdew jisindikaw tali dikjarazzjoni, ghax tehid ta' proprjeta' jew terminazzjoni ta' kirja mill-Gvern li ma jkunux saru verament ghal skop pubbliku, bdew jigu meqjusa bhala atti li jilledu d-drittijiet fundamentali tal-persuna milquta. Dan beda jsir minn dawn il-Qrati, peress li skond il-ligijiet allura vigenti, ma kienx hemm rimedju ordinarju kontra agir bhal dan.*

Ricentement, pero', il-Legislatur haseb biex dan ir-rimedju straordinarju ta' natura Kostituzzjonali jigi inkorporat fil-ligi u moghti bhala rimedju ordinarju. Rimedju straordinarju taht il-Kostituzzjoni huwa, ftit jew wisq, ta' "imbarazz" ghall-Gvern ghax ifisser li jkun naqas milli jipprovdi lic-cittadin bir-rimedji opportuni f'kaz ta' allegazzjoni li gew

lezi d-drittijiet tieghu. Meta l-Gvern jipprovdi rimedju effettiv, m'ghandux ikompli jigi "imbarazzat", billi dan ir-rimedju provdut jigi injorat u minflok dak li jkun jirrikorri mill-ewwel ghal xi tip ta' rimedju straordinarju (ara bhala rifless fuq dan il-hsieb il-kawza "<u>Mifsud Bonnici vs Tabone</u>", deciza minn din il-Qorti fl-24 ta' Settembru, 2002).

F'dan il-kaz, il-lanjanzi tar-rikorrenti jidhlu biex jigu kkunsidrati fil-kuntest tar-rimedju issa pprovdut fl-artikolu 21(2A) imsemmi. Dan ir-rimedju kien gia jezisti meta giet terminata l-kirja u ma kien hemm xejn xi jzomm lis-socjeta' rikorrenti tinvokah. Is-socjeta' rikorrenti qed tghid li t-terminazzjoni ma saritx fl-interess pubbliku, anke ghaliex intefghet fuqha "an excessive burden" bi ksur tal-principju ta' proporzjonalita'. Dan sewwa sew jidhol fil-parametri ta' x'inhu l-iskop pubbliku li jista' jigi kkontestat bl-artikolu msemmi. Dan ghaliex biex jista' jinghad li kirja intemmet ghal skop pubbliku, irid jigi muri, kif ghalmet il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, mhux biss li kien hemm ghan legittimu wara dik il-mizura, izda ukoll li nzamm sens ta' proporzjonalita', u jekk ma jigux sodisfatti dawn iz-zewg kriterji, l-agir ma jkunx jista' jitqies li sar ghal skop pubbliku. Dak li jrid l-interess genrali, fi kliem iehor, hu li l-mizura tkun fl-interess tas-socjeta' in generali u li tinzamm proporzjonalita' bejn dan l-interess u d-drittijiet tal-privat; jekk il-privat isofri "a disproportionate and excessive burden", ma jistax jinghad li l-iskop pubbliku ken milqugh.

Il-Bord tal-Arbitragg dwar Artijiet, imwaqqaf bil-ligi, ghandu fl-interpretazzjoni tieghu ta' x'inhu "l-iskop pubbliku" iqis dak li tghid il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fir-rigward u ghalhekk tikkunsidra l-margni wiesgha ta' diskrezzjoni mholli f'idejn l-awtoritajiet u l-element ta' proporzjonalita'. Biex l-iskop pubbliku jkun legittimu "a measure must be both appropriate for achieving its aim and not disproportionate thereto" (ara "<u>James and others vs United Kingdom</u>", deciza mill-Qorti Ewropea fil-21 ta' Frar, 1986). Dawn huma zewg branki tal-istess indagini li jkun irid isir, ghax ikun kontro-sens li dawn il-hwejjeg jigu mistharrga minn zewg tribunali differenti, meta fil-verita',

jirriflettu ghan wiehed, u cioe', l-iskop pubbliku tal-mizura li ttiehdet mill-awtoritajiet.

Kemm ir-rimedju "kostituzzjonali" jew "konvenzjonali" huma rimedji li wiehed jghaddi biex jirrikorri ghalihom fejn ma jkunx jista' jintalab u jinghata rimedju xieraq b'mod iehor. F'dan il-kaz intwera li kien jezisti rimedju iehor li kien tajjeb u effettiv, u jekk is-socjeta' rikorrenti naqset li taghmel uzu minnu – u ma giex muri raguni valida ghala dan sar – ma tistax issa tipprova tikseb l-istess rimedju minn din il-Qorti. It-tieni eccezzjoni tal-intimati hija, ghalhekk, misthoqqa u sejra tigi milqugha, u la hu hekk, il-Qorti jkollha tieqaf milli tisma' aktar din il-kawza."

Dan kollu japplika *mutatis mutandis* ghal dan il-kaz. Anke l-materja ta' diskriminazzjoni hija wahda li tista' u ghandha tigi mistharrga mit-tribunal ordinarju, ghax din hija kwistjoni marbuta ma' agir korrett ta' l-amministrazzjoni, li kull tribunal inkarigat biex jistharreg dak l-agir ghandu dmir li jezamina. Fil-fatt, il-Qorti ta' l-Appell kienet hekk osservat fil-kuntest tas-setghat tal-Bord ta' l-Appelli dwar l-Ambjent u l-Ippjanar – ara "Zammit v. Chairman Awtorita' ta' l-Ippjanar", deciza fil-31 ta' Mejju 2002. Tribunal mahtur b'ligi biex jissindika att amministrattiv jekk hux skont il-ligi jew le, ghandu l-poter jissindika dak l-ghemil anke f'kaz ta' allegazzjoni ta' diskriminazzjoni, u dan apparti l-poteri generali tal-qrati a bazi ta' l-artikolu 469A tal-Kodici ta' Organizazzjoni u Procedura Civili (Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta) li jawtorizza ezami ta' kull att amministrattiv meta rimedju partikolari ma jkunx provdut f'xi ligi ohra.

Fi kliem iehor, isegwi li l-agir ta' l-amministrazzjoni f'kaz ta' esproprju, jista' jigi sindikat jew quddiem il-qrati ordinarji jew anke quddiem il-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet, u dana skont in-natura ta' l-ilment.

Il-fatt li rikors quddiem l-imsemmi Bord, wahdu, ma jfixkilx l-issoktar tal-proceduri ta' esproprjazzjoni ma jwassalx ghall-konkluzjoni li dak ir-rimedju mhux effettiv. Fl-ewwel lok, ma jidhirx li l-ligi qed teskludi li jistghu jittiehdu proceduri ohra biex il-process ta' l-esproprju jigi sospiz, u fit-tieni lok, l-istess ligi takkorda kumpens f'kaz ta'

tkomplija ta' process li wara jigi dikjarat irregolari. Ma hemmx limitu ghall-ammont ta' kumpens li jista' jinghata, u kollox jiddependi mic-cirkostanzi partikolari tal-kaz. L-ghoti ta' kumpens adegwat iwassal ghal "just satisfaction" ghall-ksur tad-drittijiet ta' dak li jkun. Apparti dan, il-Qorti Kostituzzjonali, fil-kaz ta' "Buxom Poultry Ltd.", aktar qabel imsemmi, kienet osservat illi,

"*Fil-kaz li l-Bord jiddeciedi li l-iskop ma huwiex pubbliku, allura s-socjeta' rikorrenti jkollha rimedju tajjeb billi d-Dikjarazzjoni tal-President tigi dikjarata nulla, minghajr htiega allura li ssir din il-kawza kostituzzjonali abbazi taz-zewg artikoli tal-ligi msemmija minnha.*"

Ovvjament, biex dan ir-rimedju jkun effettiv, it-Tribunal ordinarju jrid igawdi mill-elementi ta' indipendenza u imparzjalita' mehtieg biex dak li jkun ikollu smiegh xieraq. Dwar dan it-Tribunal, il-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet, il-Qorti Kostituzzjonali, fil-kawza "Frendo Randon et vs Il-Kummissarju tal-Art et", deciza fl-10 ta' Lulju 2009, kienet osservat li, kif kien kontemplat fil-ligi li jkun kostitwit, ma kienx jaghti affidament ta' smiegh xieraq minhabba l-mod tal-hatra tal-membri teknici ta' l-istess Bord u l-poteri li kellhom dawn l-istess membri teknici. Il-Gvern, pero', irremedja ghal dan in-nuqqas bl-Att XXI ta' l-2009 u l-pozizzjoni issa hi differenti milli kif kienet fiz-zmien tad-decizjoni tal-Qorti Kostituzzjonali fil-kawza ta' "Frendo Randon" fuq imsemmija. Il-pozizzjoni tal-membri teknici tal-Bord inbidlet u filwaqt li dawn issa jinhatru ghall-kaz mic-Chairman biex jassistuh fid-deliberazzjonijiet tieghu, id-decizjoni tittiehed dejjem mill-Magistrat Chairman – artikolu 25(5) tal-imsemmi Kap. 88. Inoltre, issa hemm appell ghal quddiem il-Qorti ta' l-Appell "*fuq kwalunkwe wahda mill-materji*" indikati fl-istess artikolu 25. Dan ifisser li r-rikorrenti ghandhom garanzija mhux biss li l-kaz taghhom jinstema' u jigi deciz minn Chairman ta' Bord, li ghandu jkun magistrat jew imhallef, izda bi dritt ta' appell ghal quddiem il-Qorti ta' l-Appell, li zgur toffri garanzija ta' smiegh indipendenti u imparzjali.

Issegwi, allura, li r-rimedju kontemplat mil-ligi jaghti garanzija ta' smiegh xieraq minn tribunal indipendenti u

imparzjali u jista' jindirizza l-ilmenti tar-rikorrenti marbuta ma' dan l-esproprju.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tilqa' t-tielet eccezzjoni preliminari ta' l-intimati, u a tenur ta' l-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 4(2) tal-Kap. 318 tal-Ligijiet ta' Malta, tiddeklina milli tezercita s-setghat taghha ghar-raguni li r-rikorrenti kellhom mezz xieraq ta' rimedju taht ligi ordinarja ohra ghall-ksur tal-jeddijiet taghhom kif minnhom allegat, u b'hekk tillibera lill-intimati mill-osservazzjoni tal-gudizzju.

L-ispejjez ta' din il-kawza jithallsu mir-rikorrenti.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------